

Antal Árpád megnyitója a Bölcsészet-, Nyelv- és Történettudományi Szakosztály első felolvasóülésén (1991. február 15.)

Tisztelt Szakosztály!

Nem várt és nem érdemelt kitüntetés számomra, hogy az Önök bizalmából én nyithatom meg mai összejövetelünket, melyen — ötödfél évtizedes kényszerű megszakítás után — az Erdélyi Múzeum-Egyesület Bölcsészet-, Nyelv- és Történettudományi Szakosztályának felolvasóüléseit újraindítjuk. Igen tisztes, sugalmazó erejű örökség továbbvitelére vállalkozunk ezzel, amelyből ez alkalommal csupán az indulás eseményeit idézném fel pár mondat erejéig. Alig három hónappal azután, hogy 1859 novemberében Mikó Imre elnökletével megtartották az Egyesület alakuló közgyűlését, tagjai a következő év február 25-én máris összejöttek első felolvasóülésükre. Torma Károly *Rómaiak nyoma Erdély északi részében* című értekezését hallgatták meg, utána pedig Gyulai Pál előadása hangzott el: *Egy kis adalék népköltészetünkhöz*, melyet különös *ősbemutatóként* tart számon művelődéstörténetünk. Ekkor és itt hangzott fel első ízben művelt közönség előtt — igaz, még dallam nélkül — „Molnár Anna balladája”, valamint „a halva talált menyasszony” balladatípus egyik ritka szépségű változata, a Gyaluban lejegyzett *Boriska*. Mint köztudomású, utóbbi darab olvastán mondta elragadtatásában Kemény Zsigmond: „Ez a

hang, miért odaadnám minden regényemet!” És az is közismert tény, hogy Gyulai úr nem szűnő „barátságos zaklatásai” mellett végre is a szóban forgó előadás és annak bátorító visszhangja adta a legerősebb impulzust Kriza Jánosnak, hogy aggályait leküzdve kötetbe rendezze „vadrózsáit”, s 1863-ban az olvasók kezébe adja.

E jelképes értelmű indulást követően — előbb osztatlanul, majd két, három, utóbb négy szakosztályba szerveződve — az Egyesület tagjai havonként összejöttek egy-egy előadást meghallgatni s lehetőleg meg is vitatni, amire legfőbb biztosíték a különvéleményét mindenkor kimondó Brassai úr jelenléte volt. Ilyenformán a történész Kővári Lászlótól és Márki Sándortól a nyelvész Gombocz Zoltánon és Szabó T. Attilán, az irodalmár György Lajoson és Kristóf Györgyön át a történész Kelemen Lajosig és Bitay Árpádig vagy a filozófus Tavasz Sándorig — hogy csak néhány nevet említsek — tudományosságunk majd minden jelese a maga idejében odaállt az előadói asztalhoz. Azt is meg kell mondanunk, hogy voltak rövidebb periódusok, amikor a közöny, belefáradás vagy értetlenség — legtöbbször a történelmi idők mostoha járása — miatt megszakadt ez a folyamatosság. Olyan hosszú időre azonban, mint a mögöttünk tudott évtizedekben, az elpergett 131 esztendő során egyszer sem! Ezért is érezzük ünnepnek mai összejövetelünket.

Köszöntöm hát mindazokat, kiket e nemes hagyományok vonzása s nevünk patinás csengése idehozott, s köszöntöm azokat is, akik nevünk ódon hangzásán fejtüket csóválják ugyan — és mégis eljöttek! És teljes nyitottsággal üzenünk azoknak is, kik a már mondott okból kifolyólag ma nem jöttek el... De el fognak jönni, meggyőződve róla, hogy nem annyira nevünk ilyen vagy olyan csengésére alapozunk elsősorban, mint inkább előadásaink színvonalára s egész munkásságunk hagyományokon épülő és mindig megújulni tudó, a jelen igényeit és parancsait meghalló szellemiségére és gyakorlatára. Ezek a követelmények fogják szakosztályunk munkástílusának, szervezeti formáinak és szakmai kezdeményeinek alakulását kijelölni s fognak vezetni bennünket abban, hogy megtaláljuk helyünket és feladatainkat a testvér intézmények, újonnan alakult és alakuló tudományos és művelődési egyesületek, szervezetek sokszínű kórusában, egyiknek sem akarván sem irányítójuk, sem afféle „tanító bácsijuk” lenni. Az is távol áll tőlünk, hogy a beavatott kevesek vagy csupán a kolozsváriak zártkörű, arisztokratikus „egylete” legyünk. Az elmélyült egyéni kutatások felkarolása mellett elsősorban olyan tágabb ölelésű kezdemények állnak terveink homlokterében — jobbára vidéki barátaink javaslati nyomán —, melyek nagyszámú tagságunk tevékeny közreműködésére épülnek, némely esetben alig bolygatott vagy egyenesen ugarolatlan területek feltárására vállalkozva. Gondolunk a megsokasodott publikációs anyagot regisztráló könyvészeti alapozásra, a helynévkutatás kiterjesztésére, művelődéstörténeti topográfia készítésére, helytörténeti és helyismereti vizsgálódásokra s más hasonló jellegű, csakis közös erővel elvégezhető feladatokra. Ezek alapos előkészítésével párhuzamosan idén az alábbi rendezvényeket iktattuk munkatervünkbe: Május folyamán külföldi szakemberek részvételével ülősszakot tartunk *A mai pszichológia panorámája* címmel, s tesszük ezt abból a megfontolásból, hogy lehetőségeinkhez mérten támogatást nyújtsunk e rendkívül fontos, a diktatúra idején halódásra ítélt tudományág művelőinek. Júniusban *Batthyány Ignác-émlékülést* rendezünk Gyulafehérváron, Csíkszeredában és Kolozsváron, szeptemberben *Széchenyi István-ülősszakot* Kolozsváron és Sepsiszentgyörgyön (idén mindkettejüknek kerek évfordulója lévén), végül az ősz folyamán

színháztörténeti kollokviumot szervezünk Marosvásárhelyen, az ottani Színművészeti Főiskolával karöltve.

Most induló havonkénti szakelőadásainkról szólva, ismételten hangsúlyozni szeretném, hogy ezekhez csakúgy, mint az előbb érintett vállalkozásainkhoz, kérjük és elvárjuk más helységekből dolgozó tagtársaink közreműködését, mint ahogy lehetőségeink szerint mi is ellátogatunk hozzájuk előadásainkkal. Mai felolvasásunkat követően márciusban Egyed Emese tart előadást *Neoklasszicizmus az erdélyi irodalomban* címmel, áprilisban Ferenczi István *A 750 éves tatárjárásról*, májusban Szilágyi N. Sándor *Egy lehetséges nyelvi világmodell* kérdéseiről, júniusban pedig Kovács András *A radnóti kastélyról* értekezik. Mint láthatni, igencsak változatos tematikával indítunk, s aminek különösképpen örvendek: idősök és fiatalok egymást váltva fognak a közönség elé lépni. Mert hiszen egy tudományos igazság vagy elvi álláspont nem attól igaz vagy helyes, hogy történetesen hányadik életévét tapossa, aki azt kimondja vagy leírja. Ennek hangsúlyozásával arra szeretnék figyelmeztetni, hogy itt jó és derekas munkát csakis idősök, fiatalok és legfiatalabbak — akár viták hevében kovácsoló — együttműködésével végezhetünk. Jól tudom, vannak és lesznek még helyzetek, amikor alapvető elvi kérdésekről folytatunk vitát, s ilyenkor — hogy a „harcos Gyulai”-ra emlékező Adyt idézzem — bizony „csontig, szívig véni kell a harcot”, még ha olykor rendetlenkedik is az a szív. Ámde az elvtelen és haszontalan pörök üresjárata helyett, amiből ugyancsak bőven van részünk mostanság, inkább a csendben végzett szívós, kitartó munkára esküdnék. Ilyenféle tudományosságra gondolhatott Eötvös József is, midőn a magyar Akadémia képviselőjében 1859. nov. 23-án üdvözölte Egyesületünk alakuló közgyűlését: „Mint a sziklafalon leszivárgó cseppek, mint vékony vízfonalak kis erekbe egyesülnek, hogy másokkal együtt elébb gyöngye patakokat képezzenek, később több társakat véve fel haladások között, mindég nagyobb folyamokká nőjenek, míg végre a vízerek, patakok, zúgó hegyfolyamok és csendes folyók egyesüléséből a hatalmas folyam támad, mely egy ország kincseit hordja és a népeket összeköti: ilyen a tudományos haladás.”

Végezetül okát kell adnom, amiért ilyen hosszan, tán az illendőségen túl is igénybe vettem türelmüket. Tavaly októberi közgyűlésünkön, melyen előzetes óvásaimat mellőzve e tisztségre jelöltek és választottak, kényszerű távollétem miatt nem köszönhettem meg a választmány és magam nevében a tagság bizalmát, s nem adhattam hangot némely itt szóba hozott elgondolásomnak, bár jegyzőkönyvünk tanúsága szerint az elnöklő Benkő Samu készséggel átadta volna a szót. A mulasztást pótolva most én kérem őt szólásra, hogy beszéljen nekünk a minden nemes ügyhöz kezét, szívét és eszét mindenkor hozó és munkába állító hajdanvolt főtitkárunkról. Előadásának címe: *Nagy Géza, a literátor és művelődésünk mindenese.*